

Umenie, estetika, literatúra ako druh umenia

- **Umenie** - je forma spoločenského vedomia (uvedomovanie si skutočnosti), v ktorej sa odráža vzťah k okolitému svetu
- **Morálne vedomie** – Či je niečo správne / nesprávne (dobro / zlo)
- **Právne vedomie** – Či je niečo spravodlivé / nespravodlivé
- **Estetické vedomie** – Či sa mi niečo páči / nepáči (najbližšie k umeniu)

- Tvorcom umeleckého diela je **autor / umelec** (skúsenosť, vzdelanie, morálne postoje, ideové názory, jazykový štýl, **TALENT, TVORIVOSŤ**)
- Medzi základné druhy umenia patria: **maliarstvo, sochárstvo, hudba, spev, tanec, film, divadlo a literatúra.**
- Každé umelecké dielo spĺňa vo vzťahu k príjemcovi 4 základné funkcie:
 - o **Umelecko-estetická** - máme príjemný zážitok, páči/nepáči
 - o **Hodnotiaca** - pomáha nám chápať postoje autora
 - o **Výchovná** - pretvárajúca, rozlišuje dobro od zla
 - o **Oddychová** - relaxačná, zábavná

- **Estetika** – veda o krásne.
- **Komerčnosť v umení** – umelecké diela, ktoré majú malú/resp. nemajú umelecko-estetickú hodnotu, často sa tvoria pre zisk
- **Literatúra** – (z lat. littera – písmeno), slovesné umenie, pracuje so slovom, sú to všetky písomné jazykové prejavy (širší význam), v užšom význame len diela, ktoré spĺňajú umelecko-estetické kritériá.
 - o **Vecná literatúra** – pracuje s faktami zodpovedajúce realite (právna, odborná, administratívna)
 - o **Krásna literatúra (beletria)** – môže vychádzať z reality, dôležitá je fikcia autora, plní umelecko-estetickú funkciu

- Literárne druhy:
 - o Základné členenie: **lyrika, epika, dráma**
 - o Podľa jazykovej formy: **poézia, próza, dráma**

- **Literárna komunikácia** - dialóg medzi autorom diela a prijímateľom (čitateľ/poslucháč/divák)

- **Kontext (súvislosť) literárneho diela:**
 - o **Spoločensko-historický** - spoločenské, historické udalosti
 - o **Dobový estetický** - umelecký štýl daného obdobia, napr. barok
 - o **Dobový literárny** - používaný lit. druh, žáner, lit. smer
 - o **Autorský** - autor, jeho život...

- Literárny systém a literárne podsystémy

- **Literárne diela** – sú jedinečné, rozmanité, napriek tomuto faktu vytvárajú spolu sústavu – **literárny systém**.
- Jeho základom je umelecká literatúra, spĺňa najvyššie estetické kritériá. Ten dopĺňajú **literárne podsystémy**.
- **Populárna literatúra** – diela určené pre nenáročného čitateľa, ponúka mu vzory správania, myslenia. Základom je dejovosť, emocionálnosť a senzačnosť, využíva postupy umeleckej literatúry. Mnohé z týchto diel sa stávajú bestsellery (najčítanejšie dielo v istom období v rámci určitej čitateľskej vrstvy).
- **Dobrodružná literatúra** – diela majú pútavý a dramatický dej s motívmi nebezpečenstva. Nahrádza autentický zážitok, sprostredkúva únik z každodennej reality do sveta fantázie a ilúzie.
 - J. Verne, J. London...
- **Literatúra faktu** – diela, v ktorých prevláda poznávací funkcia. Spracúva fakty, vedecké materiály, objavy, ale využíva na to literárne postupy (reportáž, cestopis, životopisné rozprávanie). Táto literatúra stojí na hranici medzi umeleckou a vecnou literatúrou.
- **Science-fiction** – vedecko-fantastická literatúra, dej je posunutý do budúcnosti, deje sa neodohrali, ale vývoj vedy a techniky smeruje k tomu, že mnohé udalosti sa môžu odohrať.
 - J. Verne – svetová literatúra
- **Fantasy literatúra** – za zakladateľa sa považuje J. R. R. Tolkien
- **Literatúra pre deti a mládež** – ide o literárne diela, určené pre okruh čitateľov (deti a mládež do veku 14 – 15 rokov). Patria sem diela, ktoré boli zámerne vytvorené pre deti alebo diela, ktoré boli pôvodne napísané pre dospelého čitateľa a postupne sa stali čítaním pre deti a mládež.
 - J. C. Hronský, M. Rázus, F. Král'...
- **Slovesný folklór (Ľudová slovesnosť)** – v preklade vedomosti ľudu, je to súhrn ľudovej kultúry, najmä dedinského človeka. SF je užší pojem, zahŕňa lyrické, epické dramatické texty, hudobné a tanečné prejavy. Skúma ho etnografia (národopis).
 - Kolektívne výtvyry, ústne podanie, tradovanie

22.9.2023 – Písomka z tejto témy